

Η Μετανάστευση στην Ελλάδα

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ

Παναγιώτης Ιωαννίδης,
Κώστας Ζήβας,
Δημήτρης Τατταλιάς

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΖΕΦΥΡΙΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ 2012

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα αναφέρεται στη συστηματική παράνομη/παράτυπη είσοδο μεγάλου αριθμού μεταναστών στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1990 - 2011. Η πτώση των Σοσιαλιστικών καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη το 1989, δημιούργησε το πρώτο κύμα οικονομικής μετανάστευσης με προορισμό την Ελλάδα (με μετανάστες κυρίως από την Αλβανία, Βουλγαρία και Ρουμανία) διαμέσου των βόρειων συνόρων και στην συνέχεια προστέθηκαν μετανάστες από χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Η μετανάστευση αυξήθηκε το διάστημα 2000-2011 και το 2010 εκτιμήθηκε ότι εισήλθαν στην Ελλάδα γύρω στους 128.000 μετανάστες. Το διάστημα 2000-2011 η μετανάστευση γίνεται κυρίως μέσω της Τουρκίας διαμέσου του Έβρου ποταμού (ή και χερσαίως στο μοναδικό κομμάτι των ελληνοτουρκικών συνόρων μεταξύ Νέας Βύσσης και Καστανιών όπου ο Έβρος διασχίζει την Αδριανούπολη και τα σύνορα δεν οριοθετούνται από αυτόν) και των νησιών του Αιγαίου με σκοπό (συνήθως) την μετάβαση σε κάποια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνήθως μέσω του λιμανιού της Πάτρας ή της Ηγουμενίτσας.

Η Ελλάδα το διάστημα 2005 - 2010 χαρακτηρίστηκε ως κύρια-είσοδος μετανάστευσης στην Ευρώπη (συγκεκριμένα χαρακτηρίζεται η Ελλάδα ως "*η πύλη της Ευρώπης για παράνομη μετανάστευση*") παρότι επιχειρείται μείωση της έλευσης από τις διόδους μέσω μεταναστευτικών φρακτών (Ισπανία), στην Ελλάδα παραμένει το μείζον ζήτημα. Η Ελληνική κρίση χρέους 2010-2012 δεν έχει μειώσει τον αριθμό των μεταναστών που έρχονται στην Ελλάδα, η οποία αποτελεί το κύριο δρόμο εισόδου στην Ευρώπη. Το 2010 σύμφωνα με την Frontex 9 στους 10 μετανάστες που εισήλθαν παράνομα στην Ευρώπη, εισήλθαν μέσω της Ελλάδος. Πολλοί μετανάστες που εισέρχονται στην Ελλάδα, ξαναφεύγουν μετά από χρονικό διάστημα. Ωστόσο, οι πολιτικές εξελίξεις στην Λιβύη και την Τυνησία το 2011, επανέφεραν την μετανάστευση προς την Ευρώπη μέσω της Ιταλίας (κυρίως μέσω της νήσου Λαμπεντούζα). Η Ιταλία το 2011, μετά τις πολιτικές εξελίξεις στην βόρεια Αφρική, θεωρείται επίσης μιας από τις κύριες πύλες εισόδου μεταναστών προς την Ευρώπη. Το 2011 αυξήθηκε περαιτέρω η μετανάστευση. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την Frontex, τους πρώτους 9 μήνες του 2011 περάσαν τα σύνορα 112.844 μετανάστες έναντι 76.697 την αντίστοιχη περίοδο του 2010.

Πληθώρα ειδικών παραγόντων έχουν διαμορφώσει το ζήτημα των μεταναστευτικών ρευμάτων εισροής στην Ελλάδα. Η γεωγραφική θέση της χώρας, με χερσαία και θαλάσσια σύνορα που φυλάγονται δύσκολα, δημιουργεί προϋποθέσεις ευκολότερης πρόσβασης πληθυσμών από γειτονικές χώρες ενώ παράλληλα, ως σταυροδρόμι ανάμεσα σε δύο ηπείρους, αποτελεί ενδιάμεσο σταθμό αρκετών μεταναστών.

Η Ελλάδα θεωρείται η κύρια-είσοδος μετανάστευσης στην Ευρώπη καθώς οι δίοδοι μέσω άλλων χωρών όπως της Ιταλίας και της Ισπανίας έχουν φραγεί μεταφέροντας την αντιμετώπιση του προβλήματος σε τρίτες χώρες όπως το Μαρόκο την Λιβύη και την Τυνησία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζει ότι το 90% των ανθρώπων που εισέρχονται παράνομα στην Ευρώπη συλλαμβάνονται στα Ελληνικά σύνορα. Ανάμεσα στους μετανάστες βρίσκονται και πολλοί ασυνόδευτοι ανήλικοι οι οποίοι κινδυνεύουν από τα κυκλώματα των δουλεμπόρων. Ανήλικοι μετανάστες ωθούνται σε εξαναγκαστική εργασία, πορνεία και αφαίρεση οργάνων.

Σύμφωνα με την Βρετανική υπηρεσία Ελέγχου για το άσυλο το 60% των παιδιών που εμφανίζονται σε κέντρα υποδοχής μεταναστών στην Ευρώπη παρασύρεται από τα παραπάνω κυκλώματα.

NOMOI

Η Ελλάδα λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης δεν προσέλκυε οικονομικούς μετανάστες αλλά αντίθετα ωθούσε Έλληνες στην μετανάστευση. Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών έγινε την δεκαετία του 1990 και τότε ξεκίνησε η διαμόρφωση της μεταναστευτικής πολιτικής.

- **Νόμος 1975/1991** με τίτλο "Είσοδος, έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης προσφύγων και άλλες διατάξεις". Μέχρι τότε υπήρχε μόνο ο Νόμος 4310/1929 ήταν ανεπαρκής αφού αφορούσε ζητήματα των προσφύγων από την Μικρά Ασία. Ο νέος νόμος 1975/1991 καθορίζει τις προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής μεταναστών στην Ελλάδα αλλά και απέλαση όσων ήταν χωρίς νομικές διατυπώσεις. Η ποινή φυλάκισης έως πέντε χρόνια προβλέπεται με τον νόμο αυτό σε όποιον εισέρχεται παράνομα στην Ελλάδα.
- **Νόμος 2910/2001** με τίτλο "Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις". Παρόλο που ο νόμος 1975/1991 ήταν αυστηρός κατά την μετανάστευση οι παράνομες μεταναστευτικές ροές αυξάνονται και δημιουργείται η ανάγκη για αντιμετώπιση του ζητήματος, αναγνωρίζοντας ότι οι μετανάστες συμβάλουν στην οικονομία και κοινωνία. Ο νέος νόμος μεταφέρει την μεταναστευτική πολιτική από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Παράλληλα μειώνεται από 15 σε 2 έτη ο απαιτούμενος χρόνος διαμονής του μετανάστη για το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση. Οι ανήλικοι μετανάστες αποκτούν το δικαίωμα στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Επίσης κατοχυρώνεται η πρόσβαση των μεταναστών στο σύστημα δικαιοσύνης και κοινωνικής προστασίας και ρυθμίζεται η πολιτογράφηση.
- **Νόμος 3838/2010** με τις προϋποθέσεις απόκτησης Ελληνικής ιθαγένειας. Τροποποιείται ο κώδικας Ελληνικής ιθαγένειας ο οποίος βασιζόταν στην αρχή του δίκαιου του αίματος. Με τον νέο νόμο τα παιδιά μεταναστών αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια με την γέννησή τους στην Ελλάδα με προϋπόθεση ότι οι δύο γονείς διαμένουν στην Ελλάδα μόνιμα και νόμιμα για 5 συνεχόμενα έτη. Επίσης παιδιά μεταναστών τα οποία έχουν παρακολουθήσει τουλάχιστον 6 έτη ελληνικού σχολείου, κατοικούν μόνιμα και νόμιμα στην χώρα, δικαιούνται την Ελληνική ιθαγένεια. Οι αλλοδαποί οι οποίοι επιθυμούν την πολιτογράφηση ως Έλληνες θα πρέπει να διανέμουν νόμιμα για επτά συνεχόμενα έτη, να έχουν λευκό ποινικό μητρώο, γνώση ελληνικών, ομαλή ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή αλλά και εξοικείωση με τους θεσμούς του πολιτεύματος.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εκπαίδευση όλων των μαθητών που ζουν στην Ελλάδα είναι εθνική υπόθεση. Αυτό αφορά και την εκπαίδευση των μεταναστών μαθητών. Έτσι, και ενώ η Ελλάδα δεν φαίνεται να τα έχει πάει και τόσο άσχημα αναφορικά με την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών, υπάρχουν φήμες για επικείμενη αλλαγή της εκπαιδευτικής πολιτικής αναφορικά με την εκπαίδευση των μεταναστών. Μέσα σε ένα κλίμα υποκατάστασης των ειδικών από «σοφούς», κυκλοφορεί στην παιδαγωγική «πιάτσα» ότι ορισμένοι εισηγούνται στους αρμοδίους τη διαφοροποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής σε σχέση με τους μετανάστες. Σύμφωνα με τις εισηγήσεις αυτές, πρέπει να γίνουν τα εξής:

- Να ιδρυθούν και να λειτουργήσουν με φροντίδα του ελληνικού κράτους ξεχωριστά – μειονοτικά, στην ουσία– σχολεία για μετανάστες μαθητές, στα οποία περίπου θα διδάσκεται το σχολικό πρόγραμμα της χώρας προέλευσης, με την Ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα.
- Να εισαχθεί η υποχρεωτική διδασκαλία της «μητρικής» γλώσσας και στοιχείων του πολιτισμού της χώρας προέλευσης (θρησκευτικά, ιστορία, και γεωγραφία) των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στα αναλυτικά προγράμματα του ελληνικού σχολείου για τη διατήρηση της ταυτότητας των μαθητών.

Και οι δύο προτάσεις αποδεικνύουν ότι αυτοί που τις εισηγούνται μάλλον δεν παρακολουθούν τις εξελίξεις στον τομέα της εκπαίδευσης των μεταναστών στη σημερινή Ευρώπη.

Πρώτον, η Ευρωπαϊκή Ένωση αυτή τη στιγμή ούτε έχει ούτε και θα μπορούσε να επιβάλει στα κράτη-μέλη ενιαία εκπαιδευτική πολιτική σε θέματα εκπαίδευσης μεταναστών.. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες όχι μόνον υπάρχει χαλαρότητα στην εφαρμογή της, αλλά ακόμη και ρητή άρνηση κρατών να διαθέσουν εκπαιδευτικούς πόρους για την υλοποίησή της. Η στροφή από μια «ρομαντική» παιδαγωγική (το σχολείο ως θερμοκήπιο πολιτισμικών ταυτοτήτων και συντηρητής παραδόσεων) είναι αισθητή και στο επίπεδο της ίδιας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Δεύτερον, είναι παιδαγωγικά αμφισβητήσιμο κατά πόσον οι γονείς ενός μαθητή με μεταναστευτικό υπόβαθρο υπηρετούν το συμφέρον του παιδιού με το να το χειραγωγούν σε λύσεις που ικανοποιούν τον δικό τους εθνοκεντρισμό.

Τρίτον, το σχολείο αντέχει μόνο ένα συγκεκριμένο βάρος προσδοκιών. Είναι μάταιο να επιχειρεί κάθε κοινωνική ομάδα να εγγράψει σ' αυτό ποικίλες μειονοτικές προτάσεις. Μπορούμε και πρέπει να απαιτήσουμε από το σχολείο να διαπαιδαγωγήσει όλους τους μαθητές στην ανεκτικότητα και στον σεβασμό ορισμένων τύπων πολιτισμικής διαφοράς, και συγκεκριμένα εκείνων που δεν έρχονται σε καταφανή σύγκρουση με τις βασικές αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Απαιτούμε από το σχολείο να διδάσκει και να εφαρμόζει τις αρχές της ισότητας των ευκαιριών μάθησης και της αξιοκρατίας, ανεξαρτήτως φύλου, θρησκείας και συλλογικής ταυτότητας. Αλλά δεν νομιμοποιείται κανείς να εγκαλέσει το δημόσιο σχολείο για το ότι δεν συντηρεί τις ταυτότητες και τις παραδόσεις των (εσωτερικών και εξωτερικών) μεταναστών μαθητών. Υπάρχουν άλλοι τρόποι να συντηρήσει κανείς επί μέρους ταυτότητες, αν θεωρεί ότι αυτό αποτελεί βασική αξία.

Όλα αυτά δεν είναι καινούρια. Μέχρι τώρα το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τουλάχιστον απέφυγε ένα λανθασμένο προσανατολισμό. Αξιοποιώντας την εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών χωρών, προσπάθησε να μην επαναλάβει εκπαιδευτικά λάθη. Εντάσσοντας σε γενικές γραμμές όλους τους μαθητές στο ενιαίο σχολείο, έδωσε έμφαση στα πρωτεύοντα ζητήματα της παιδείας, στις γνώσεις και τις δεξιότητες και απέφυγε μέχρι τώρα τις ιδεολογικού τύπου

αντιπαραθέσεις για τις ταυτότητες. Θα ήταν μεγάλο σφάλμα εκπαιδευτικής πολιτικής με μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις για το εκπαιδευτικό μας σύστημα να εμπλακεί σε αυτήν τη φάση και σε αυτήν τη συγκυρία το ελληνικό σχολείο με πρωτοβουλία της ίδιας της πολιτείας σε μian άγωνα και βλαπτική για όλους ιδεολογική αντιπαράθεση για τις ποικίλες εθνικές και πολιτισμικές ταυτότητες και για το αν το σχολείο τις συντηρεί επαρκώς. Ας ελπίσουμε ότι μαζί με τη ρομαντική «σοφία» θα πρυτανεύσει και ο παιδαγωγικός ρεαλισμός.

ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πριν από περίπου δυο μήνες ο Υπουργός Υγείας Ανδρέας Λοβέρδος είχε δηλώσει στη Βουλή ότι η δωρεάν περίθαλψη μη νόμιμων μεταναστών κοστίζει περισσότερα από 150 εκ. ευρώ, ποσό το οποίο εικάζεται ότι αποτελεί ένα μέρος του ελλείμματος των 400 εκ. ευρώ που παρουσιάζει το υπουργείο. Στοιχεία, όμως, από τρεις διαφορετικές πρόσφατες έρευνες φαίνονται να έρχονται σε αντίθεση με τα λεγόμενα αυτά του υπουργού. Όπως επισημαίνεται σε δημοσίευμα της Καθημερινής, βάσει νόμου η πρόσβαση των μη νόμιμων μεταναστών στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας απαγορεύεται και η μοναδική εξαίρεση αφορά την παροχή ιατρικής βοήθειας σε επείγουσες περιπτώσεις και σε περιπτώσεις μεταδοτικών ασθενειών και επιδημιών. Συνεπώς, οι περιπτώσεις οι οποίες ενδέχεται να μην πληρώνονται είναι όταν υπάρχουν τέτοιες επείγουσες περιπτώσεις. Επιπλέον, καθώς και οι ίδιοι οι μη νόμιμοι μετανάστες διστάζουν να ζητήσουν βοήθεια στα νοσοκομεία λόγω της μη νόμιμης παραμονής τους και του φόβου σύλληψής τους από τις Αρχές, σύμφωνα και με τους γιατρούς, οι περιπτώσεις των μη νόμιμων μεταναστών οι οποίοι νοσηλεύονται είναι μετρημένες κάθε μήνα. Εξάλλου, ούτε οι έγκυες χωρίς χαρτιά καταφεύγουν στα δημόσια νοσοκομεία για να γεννήσουν, καθώς ξέρουν ότι ο μόνος τρόπος να τις αφήσουν να πάρουν το νεογέννητο παιδί τους χωρίς να πληρώσουν είναι να κάνουν αίτηση ασύλου, κάτι το οποίο δεν επιθυμούν. Σε αυτό το πλαίσιο, αναφέρει η ίδια πηγή, δεν εκλείπουν οι περιπτώσεις αποβολών στο σπίτι από Αφγανές που έχουν φοβηθεί να πάνε στην κλινική. Ακόμα, ακόμα και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις, όπως με διαβήτη και άσθμα, αγοράζουν τα φάρμακά τους, καθώς οι μη νόμιμοι μετανάστες δεν δικαιούνται ιατροφαρμακευτική κάλυψη εκτός νοσοκομείου,. Η μοναδική βοήθεια υπό τη μορφή φαρμάκων για αυτούς έρχεται από μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται και τους παρέχουν τα απαραίτητα φάρμακα, τα οποία συγκεντρώνουν από εράνους και δωρεές. Οι νεοεισερχόμενοι μετανάστες χωρίς χαρτιά δεν πάνε τα παιδιά τους στις δημόσιες παιδικές κλινικές, αλλά εξετάζονται από φορείς όπως το Χαμόγελο του Παιδιού, σε συνεργασία με, πρόσφατα, την Κοινότητα Αφγανών Ελλάδας. Δεδομένων, λοιπόν, των παραπάνω στοιχείων, δηλαδή του ότι η πλειονότητα των ανθρώπων αυτών δεν καταφεύγει στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας, αλλά και του ότι οι ροές μη νόμιμων μεταναστών προς την Ελλάδα δεν έχουν μεταβληθεί σημαντικά από το 2007, αναρωτάται κανείς πως οι επίμαχες δαπάνες αυξήθηκαν από πέντε σε 150 εκατ. ευρώ.